

Delno 345

2430
DOLNOŚLĄSKIE

1. Obiekt

TRÓJCA SW.
Tzw. KOŚCIÓŁ POKOJU /EWANGIELICKI/ p.w. SW. DUCHA
325/1

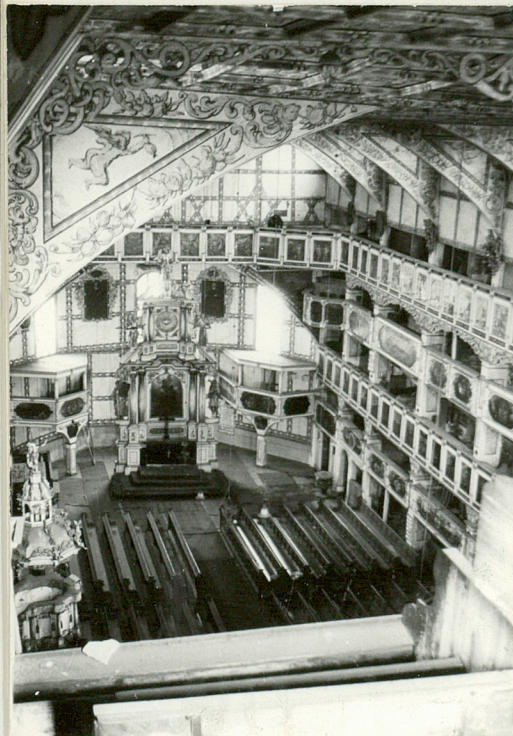
2. Czas powstania

1654-1656

3. Miejscowość

nr hipoteczny JAWOR

11. Zdjęc.a, plan sytuacyjny, rzuty

fot.1 wewnątrz - widok na wschód

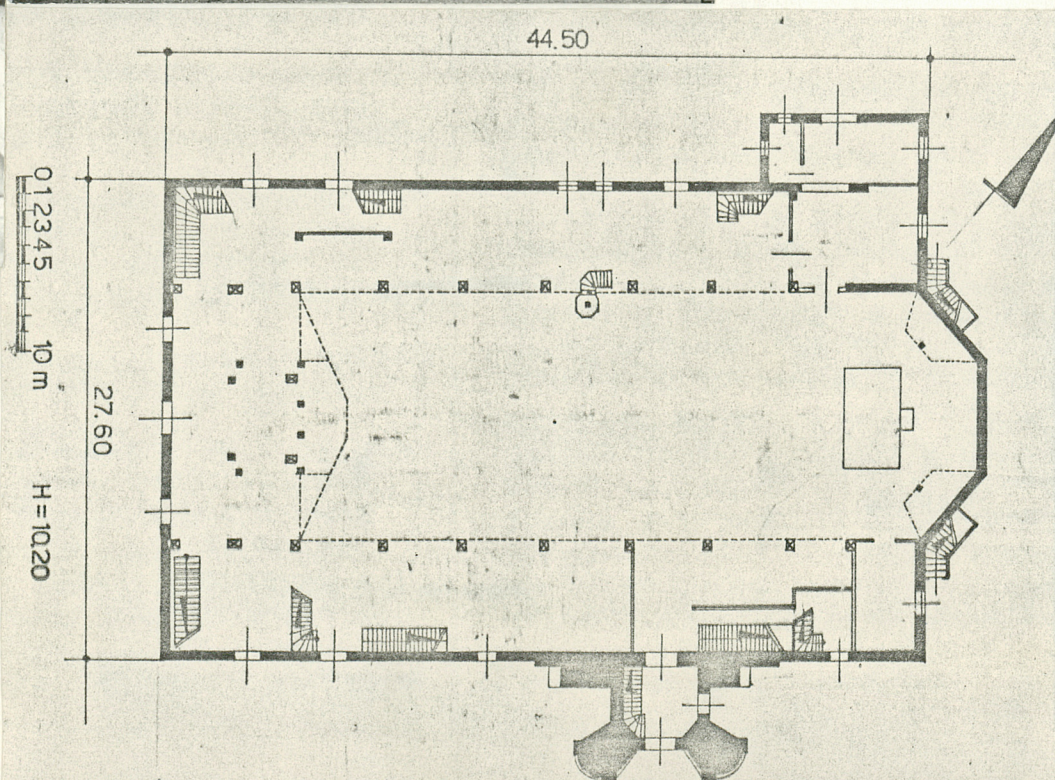
zdjęcia: Barbara Wronska, VI 1982
negatywy u autora

plany: Tomasz Rostworowski

autor zdjęć
data wykonania
miejsce przechowywania negatywów

fot.2
widok od wsch.

4. Adres

ul. Siemkowskiego 90

nr hipoteczny (PARK POKOJU)

ok. 100 LAT REFORMACJI 1

5. Przynależność administracyjna

województwo legnickie

xxx miasto Jawor

pow. JAWOR

6. Poprzednie nazwy miejscowości

JAUER

7. Przynależność administracyjna przed 1.VI.1975

województwo wrocławskie

powiat legnicki

8. Właściciel i jego adres

Parafia Ewangelicko-Augsburska w Jaworze, adres: ks. Jan Zajęczkowski, Legnica, Engelsa 7 /VI 1982, vide rubryka 24/

9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

2007 lista światowego dziedzictwa kult. i przyr. UNESCO
Nr 900 data 4. IX. 1963 r.

in 173/L 4.03.1994

Kościół wzniesiony po pokoju westfalskim, zezwalającym na budowę na Śląsku 4 kościołów protestanckich /zrealizowano/3/, pod warunkiem lokalizacji poza murami i budowy z drewna.

Kościół jaworski zrealizowano jako pierwszy.

Petycja Jawora i Swidnicy o zezwolenie na budowę wg planów załączonych 9 X 1651 r.

Zezwolenie z Wiednia 9 IX 1652 r.

Plac wytyczono kilkanaście dni później, wzniesiono prowizoryczną budowlę.

Przeprowadzona w całych Niemczech protestanckich kwesta dała 4600 talarów na budowę.

Kamień węgielny położono 24 IV 1654, budowa pod dachem 30 IX 1655, a ostateczne ukończenie 1656.

Projektant Albrecht Säbisch /1610-1688/, inżynier wojskowy, syn wrocławskiego architekta Walentego /również projekty kościołów Pokoju w Gorzowie i Swidnicy /.

Prace prowadził budowniczy z Jawora Andreas Gamper /Kemper-?/, późniejszy budowniczy kościoła w Swidnicy.

Strop wyk. snycerze Richter i Schreckenbach ok. 1670.

Pracami malarskimi kierował Jerzy Flegel z Kowar /obrazy na pierwotnych emporach/ Ambona ok. 1670 /warsztat Macieja Knöte z Legnicy ?/. Ołtarz główny 1672, M.Schneider z Kamiennej Góry.

W latach 80-tych XVII w. założenie dodatkowych empor /poniżej 1 i 2 kond. dawnych empor /. Ich snycerka i obrazy kon.XVII - pocz.XVIII w. Obecna polichromia wnętrza ukończona ok.1710 r. 1704 dostawienie zakrystii od pñ.

1709 budowa wieży.

Organy 1855 /pierwotnie 1664/

Konserwacja 1967-68.

Kościół usytuowany na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego, obecnego Parku Pokoju /fot.8/ między ulicami Rapackiego i Limanowskiego, z cennym starodzewiem i częściowo zachowanym dawnym układem przestrzennym. Położony ok. 500 m na zachód od rynku /za murami miasta średniowiecznego/. Prezbiterium skierowane na pñ-wschód. W ścianach zewnętrznych kościoła liczne epitafia XVII-XVIII w. /fot.19,21/.

Kościół w konstrukcji drewnianej, szkieletowej. Konstrukcja ścian ryglowa /fot.2,3/, rygle w 6 poziomach + oczep. Słupy główne i pośrednie o różnych przekrojach. Słupy główne usztywnione zastrzałami w oczepie i w ryglu /trzecim od dołu/. Z zastrzałami tymi krzyżują się krótkie zastrzały między ryglami /fot.2,3,15/. Wypełnienie pól szkieletowych szachulcem - grube drażki drewniane cienko owijane słomą i zalepione gliną. Podmurówka ceglana, w ścianie pñ. ok. 2 m wysoka /fot. 4/. Ściana zach. i pñ. oszalowane od zewn. pionowymi deskami /spoiny kryte listwami - fot.5,7/, oszalowany również szczyt ściany wsch.

Ściany dzwonnicy w 1 kondygn. kamienno-ceglane, z wielkimi przyporami w narożnikach, licowane piaskowcem. Ceglane również dolne partie ściany kościoła w pierwszym prześle przy wieży. /fot.6/. Wyżej wieża w konstrukcji ryglowej wypełnionej cegłą. Wieżba dachową krokwiowo-jętkowa o dwóch kondygn. jętek, z płaciwą kalenicową. Więżary pełne o dolnych jętkach zdwojonych, usztywnione zastrzałami. Belki stropowe w więzarach pełnych podparte oszalowanymi zastrzałami o lekko łukowatej linii /fot6/. Powąza podwieszona do więzarów i jętek na prętach stalowych walcowanych. Pułap deskowy od góry zakryty papą.

Pokrycie dachu gontem podwójnie.

Posadzka pod emporami z kwadratowych płyt piaskowca, w nawie obecnie cementowa, częściowo pokryta płytami pilśniowymi. Okna szklone 6-kątnymi gomółkami szklanymi w ołowiu, a od zewn. wtórnie dodatkowo taflami szklanymi. W drzwiach zachowanych wiele okuć z XVIII w. Drzwi do zakrystii /fot.14/ z wypukłymi oprofilowanymi płycinami z geometryczną intarsją, okucia i zamek pocz. XVIII w. /?/.

Kościół w układzie trójnawowym, bazylikowym. Płytkie, trójboczne zamknięte prezbiterium /fot.3/. W nawach bocznych pierwotnie 2 kondygn. empor /druga bezpośrednio pod dachami naw bocznych/.

<p>14. Kubatura</p> <p>ok. 20 000 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>ok. 3200 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>kościół ewangelicki</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>kościół ewangelicki /VI 1982, vide rubryka 24/</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>1967-68 remont przeprowadzony przez ekipę PKZ Wrocław, kierownik W.Kuzka: impregnacja więźby i szkieletu, wymiana 2 zagrzebionych słupów narożnych. wymiana pokrycia dachowego, założenie instalacji odgromowej.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Stan ogólny dobry. Większość okien wybita. Część elementów stropów empor zmurszała. Papa pokrywająca strop od góry całkowicie sparciała. Mur podmurówki wieży zawilgocony. Nieużytkowane wnętrza pokryte grubą warstwą kurzu szkodliwie wpływającą na obrazy i polichromię.</p>	
<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Usunięcie drzewka rosnącego na podmurówce dzwonnicy. Uzupełnienie oszklenia okien. Pożądana zmiana użytkownika , aby zapewnić bieżącą konserwację wnętrza.</p>			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Bibliografia

Hans Lutsch "Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien"
Breslau 1891

G.Heuber "Die Evangelische Friedenskirche in Jauer..."
Jauer 1906 /m.i. przytoczone zezwolenie cesarskie
na budowę /

Konstanty Kalinowski "Architektura doby baroku na
Śląsku" , PWN Warszawa 1977

W.Wilczyńska-Koper "Studium historyczno-urbanistyczne
miasta Jawora , woj. Legnica", PKZ Wrocław 1980,
maszynopis u Woj. Konserwatora Zabytków w Legnicy, w
w Muzeum Okręgowym w Jaworze.

"Prace konserwatorskie na terenie woj. wrocławskiego
1945-1968", Ossolineum Wrocław 1969

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

w najbliższym czasie przewidziane przekazanie
kościółka parafii katolickiej

25. Wypełnił

Jarosław Dobrowolski

1 IX 1982

26. Sprawdził

Załączniki:

wkładki nr 1, 2, 3, i 4,

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
JAWOR	KOŚCIÓŁ POKOJU	c.d. opisu z rubryki 13

Wtórnie wstawione 2 kondygn. empor poniżej pierwotnych /płytsze - nie oparte o ścianę zewnętrzną - fot.1,9/. Empory dostępne za pośrednictwem 8 schodów umieszczonych w różnych miejscach przy ścianach kościoła /pierwotnie 4 w narożnikach. W prezbiterium w poziomie pierwszej empory dwie empory-galerie oparte na pojedynczych słupach, dostępne przez schody w zewn. przybudówkach oszalowanych deskami /fot.1,19/. Pierwotnie 9 drzwi - 1 w elewacji zach. i po 4 w ścianach bocznych.

Bryła bazylikowa, dach nad nawą gł. dwuspadowy, nad nawami bocznymi pulpitowy. Do ściany pld. dostawiona wieża /fot.6,7/, w dolnej partii na planie kwadratu, wyżej 8-boku, nakryta baniastym hełmem z arkadowymi przeźroczami. Na szczycie chorągiewka z napisem DEN 13 AVGVST ANO 1708, dwugłowy orzeł i krzyż ewangelicki /fot.22/. Przy ścianie pln. po stronie wsch. dostawiona prostokątna zakrystia.

Elewacje /fot.2,3,4,5/ nieozdobne, o 3 kondygnacjach okien. Boczne zwieńczone odeskowanym okapem /reliktowo zachowanym/ z fryzem dekorowanym malowaną wicią roślinną. Okna zamknięte półkoliście /fot.20/. Ściany pln i zach. odeskowane, w pozostałych pola szkieletu tynkowane na żółto, elementy szkieletu malowane ciemnowiśniowo. Drewniany portal pośrodku ściany pld /fot.15/, z półokrągłą "arkadą" nadświetla. Portal do zakrystii drewniany z pilastrami doryckimi i rozerwanym frontonem /fot.14/. Pozostałe drzwi proste, jednoskrzydłowe, zamknięte łukiem odcinkowym /fot.16,17/. Elewacja zachodnia /fot.5/ 5-osiova, na osi drzwi /fot.17/ pod daszkiem-okapem krytym gontem, brak jakiegokolwiek dekoracji.

Wnętrze:

Wystrój późnobarokowy, obecna polichromia z ok. 1710 z przewagą motywów roślinno-owocowych, w tonacji błękitno-brązowej na białym tle. Na ścianie tęczowej odsłonięty fragment pierwotnej polichromii z datą 1681 /w kolorystyce brązowo-czerwono-żółtym, o znacznie ciemniejszym tonie ogólnym/.

Słupy, rygle i zastrzały malowane od wewnątrz na kształt "pnia palmowego". Strop kasetonowy /fot.6/ malowany w "mięsisty" rocaille, pośrodku w 8-kątnym obramieniu gołęb na tle 8-ramiennej gwiazdy.

Stropy pod emporami pierwotnymi /2.i 4./ kasetonowe /fot.11/, nad wtórnymi /1.i 3./ belkowo-deskowe, mieczowanie słupów oszalowane, tworzące kostkowe kapitele z impostami.

Na balustradach empor drugich i czwartych cykl obrazów na deskach: sceny staro- i nowotestamentowe /góra - od Genesis do Machabeuszów, dół - od Zwiastowania do Apokalipsy/, rozdzielone pilasterkami doryckimi. Na pierwszej i trzeciej emporze obrazy na płótnie w 8-kątnych obramieniach z rocaille'm w narożnikach /sceny biblijne i kartusze herbowe na tle pejzażu/ - /fot.9,10/. Pod czwartą emporą ażurowe ornamenty chrząstkowo-zawijane /fot.10,13/. Na słupach pod zastrzałami stropu bogate kartusze /fot.6/.

Trzy dzwony odlał Christian Demminger w Legnicy w 1708 r. Na dzwonach łacińskie napisy fundacyjne antykwą, m.inn. na jednym z dwóch mniejszych: TRIBVNI CIVIVM JAVOROV - 12 nazwisk -.

Wkładkę założył: Jarosław Dobrowolski, 1 IX 1982
(imię, nazwisko, data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów:

1. Miejscowość

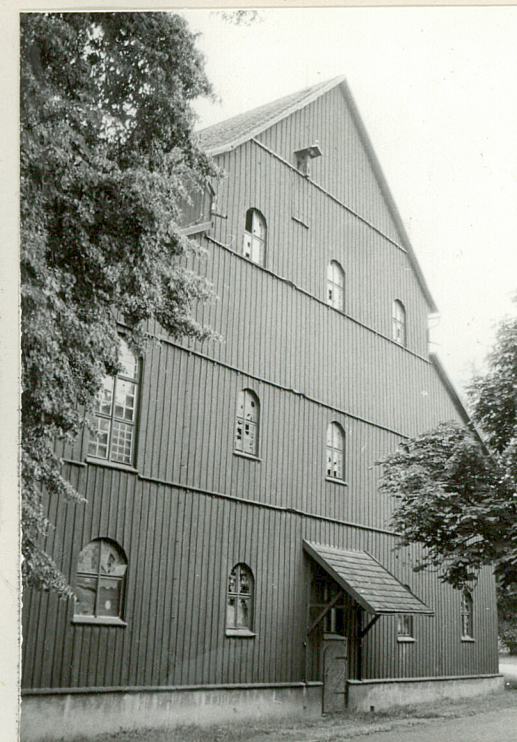
JAWOR

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ POKOJU

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

ZDJĘCIA

fot.3 widok od wsch.
/na prezbiterium/

fot.4 elewacja płn.

fot.5 elewacja zach.

fot.6 wieża- widok
od południa

fot.7 wieża od zach.

3 4 5
6 7 8

zdjęcia: Barbara
Wronska, VI 1982
negatywy u autora

Wkładkę założyć:

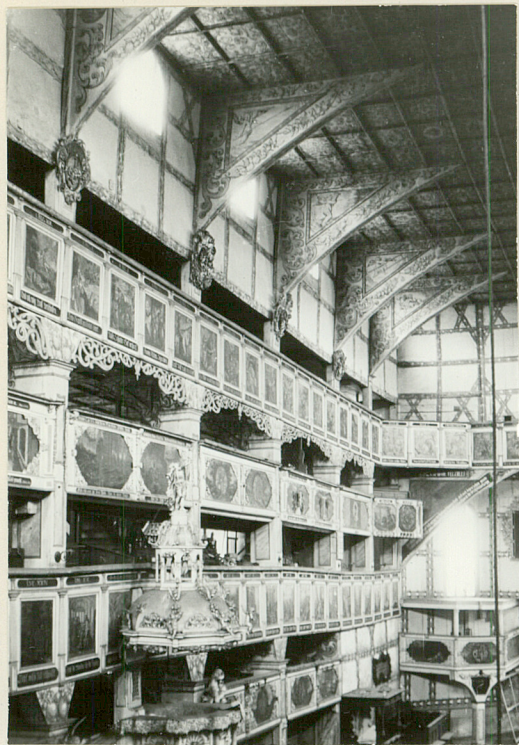
(1m)

Miejsce przechowywania negaty...

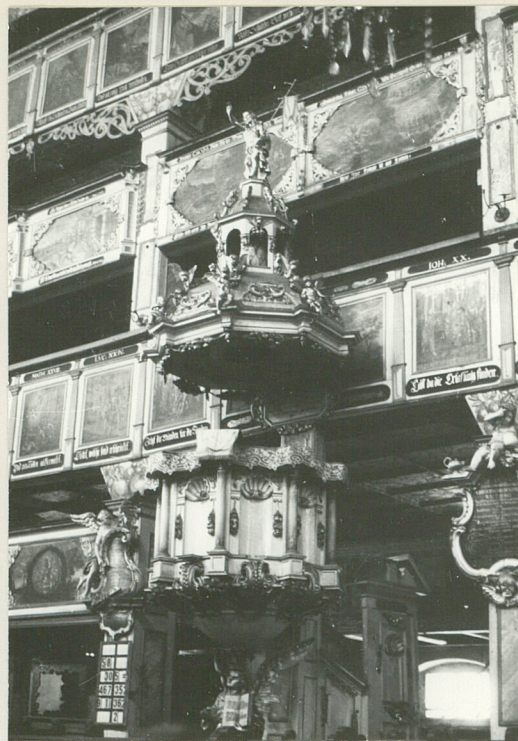

fot.8 Kościół Pokoju z otoczeniem
widok z wieży kościoła parafialnego.

fot.9 wnętrze, ściana płn-
widok na wschód

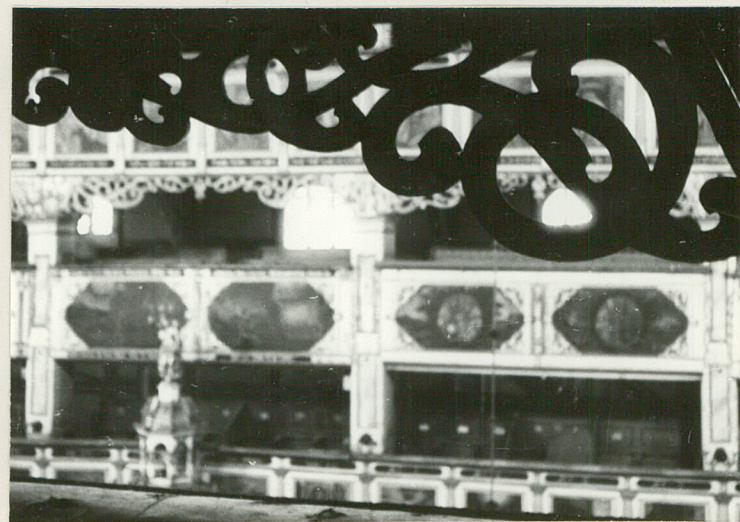
fot.10 ambona, balustrady
empor

fot.11 strop pod drugą emporą

fot.12 wnętrze- widok na wsch.
z empor organowej

fot.13 dekoracje pod czwartą emporą

1. Miejscowość

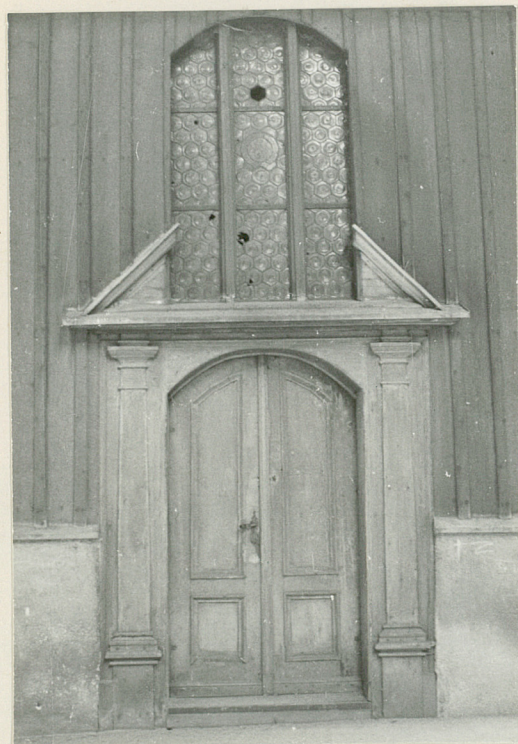
JAWOR

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ POKOJU

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

ZDJĘCIA

fot.14 portal w ścianie zakrystii

fot.15 portal w ścianie południowej

fot.16 drzwi w ścianie południowej

fot.17 drzwi w elewacji zachodniej

Wkładkę założył: Barbara Wrońska, VI 1982
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: u autora

fot.18 przyziemie dzwonnicy

fot.19 zewn. schody na emporę przy ścianie prezbiterium

fot.20 okno w elewacji zachodniej

fot.21 epitafium w ścianie zewn. fot.22 zwieńczenie dzwonnicy

1. Miejscowość

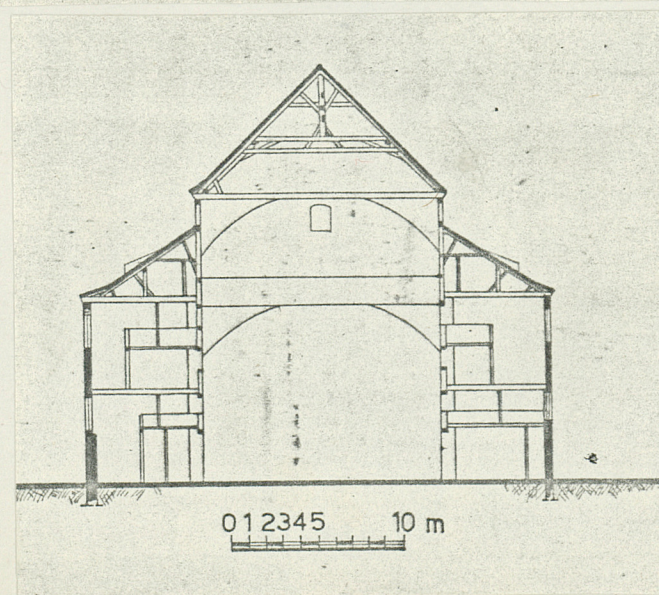
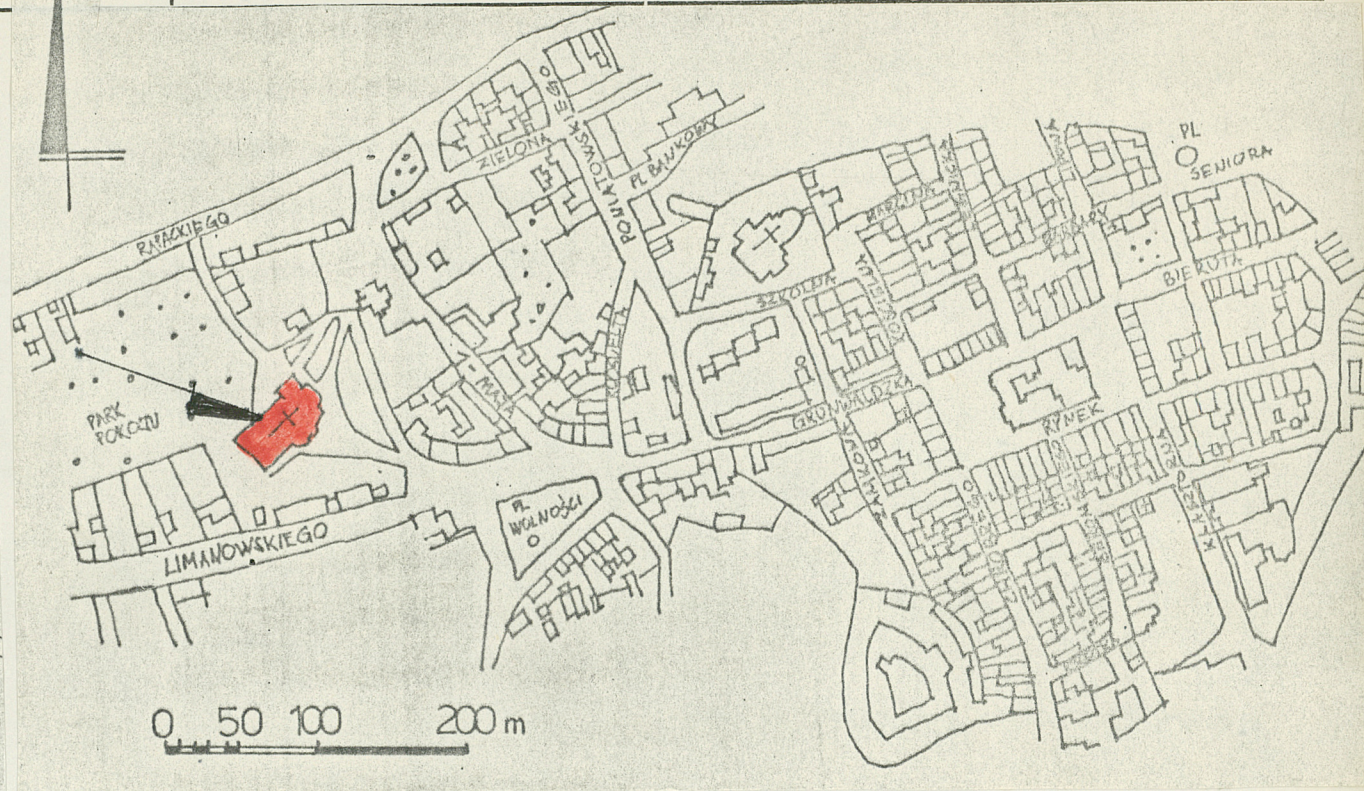
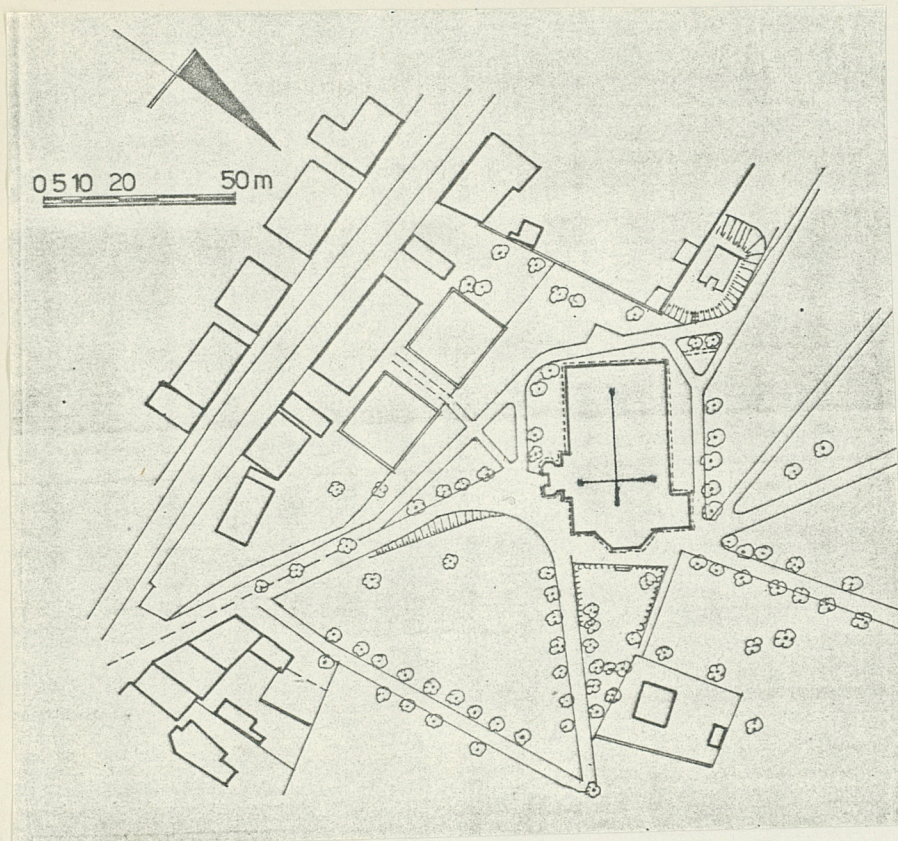
JAWOR

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ POKOJU

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

SYTUACJA , ORIENTACJA , PRZEKRÓJ POPRZECZNY

Wkładkę założył: Tomasz Rostworowski, VI 1982
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

Jed. W.A. Olsztyn z. 610/S
OZGraf. Z.P. Ostróda z. 372 n. 20 000

Wzór ODZ 1978 r.